

מלוח הטוען 'סטראי'. **רַב פִּי אִמְרָה**, לֹא אִתְרַע שְׁמָרָא, וגובה בו
 המלוח. **רַב שֵׁשֶׁת בְּרִיהַ דְּרַב אִדִּי אִמְרָה**, אִתְרַע שְׁמָרָא. פוסקת
 הגמרא: **וְהִלְכְתָּא** – וההלכה היא, **אִתְרַע שְׁמָרָא** – הורע השטר ואין
 המלוח נאמן לומר שקיבל את הפרעון עבור חוב אחר. מוסיפה
 הגמרא: **וְהִנֵּי מִיָּלִי** – ודין זה שהורע השטר, נאמר רק באופן **דְּפָרְעִיהַ**
בְּאִפִּי סְהָרִי – שפרעו הלוח בפני עדים, **וְלֹא אִידְכֵר לִיהַ שְׁמָרָא** – ואף
 שלא אמר הלוח בפירוש שזהו פרעון על החוב שבשטר, כיון שיותר
 מסתבר שיפרע הלוח את החוב שבשטר, שיכול המלוח להכריחו
 לפרוע, ממה שיפרע חוב שבעל פה, שאין המלוח יכול להכריחו
 לפרוע, **אֲבָל פְּרַעִיהַ בֵּין דִּירֵיהַ לְדִירֵיהַ** – אבל אם פרעו הלוח בינו
 לבינו, ללא עדים, **מִיָּגוּ** – מתוך **דְּיֻבֹּל** המלוח **לְמִימַר** – [לומר] **לֹא הָיוּ**
דְּבָרִים מְעוּלָם, כלומר להכחיש את עצם הפרעון, **יְבֹל נְפִי לְמִימַר**
סִימְרָאִי נִינְהוּ – יכול גם לומר שקיבל את המעות עבור חוב אחר.
וּכְדַאֲבִימִי בְּרִיהַ דְּרַבִּי אֲבָהוּ – וכמעשה שהיה עם אבימי בנו של רבי
 אבהו (כתובות פה), שהיה חייב מעות בשטר, ושלחם עם שליח למלוח,
 ונתנם השליח למלוח ללא קבלת השטר. אחר כך טען המלוח שתפס
 מעות אלו עבור חוב אחר שהיה אבימי חייב לו, ועדיין השטר אינו
 פרוע. ופסק רבי אבהו שכיון שפרעו ללא עדים, נאמן המלוח במיגו
 שיכול היה להכחיש לגמרי את הפרעון.
 הגמרא מביאה מעשה נוסף בענין נאמנותו של המלוח על הפרעון:
הָהוּא דְאָמַר לִיהַ לְחֻבְרִיהַ – מעשה בלוח שאמר למלוח בפני עדים
 בשעת ההלואה, **מְהִימְנַת לִי כָּל אִימַת דְאָמַרְתָּ לִי לֹא פְרַעְנָא** –
 תהיה נאמן עלי כל זמן שתאמר שלא פרעתי את החוב. **אִזְל פְּרַעִיהַ**
בְּאִפִּי סְהָרִי – הלך הלוח ופרעו בפני עדים, והמלוח הכחיש וטען
 שלא פרעו. **אֲבִי וְרַבָּא דְאָמְרִי תְרִוּיְהוּ** – אמרו שניהם, **הָא הִימְנִיהַ**
 – הרי הלוח האמין את המלוח על עצמו, וכיון שהמלוח טוען שלא
 נפרע, אף שעדים מכחישים אותו, חייב הלוח לשלם.
מְתַקֵּין לָהּ – הקשה עליהם **רַב פִּפְא**, **נְהִי דְהִימְנִיהַ סְפִי מְנַפְשִׁיהַ** –
 אמנם הלוח נתן נאמנות למלוח יותר ממנו עצמו, אולם **סְפִי מְסָהָרִי**
מִי הִימְנִיהַ – וכי האמינו אף יותר מעדים, והרי לא אמר לו שיהא
 נאמן יותר מעדים, ואם כן איך המלוח נאמן להכחיש את העדים
 האומרים שנפרע החוב.
 הגמרא מביאה מעשה דומה: **הָהוּא דְאָמַר לִיהַ לְחֻבְרִיהַ** – מעשה
 בלוח שאמר למלוח בשעת ההלואה, **מְהִימְנַת לִי כְּבִי תְרִי כָּל**
אִימַת דְאָמַרְתָּ לֹא פְרַעְנָא – נאמן אתה עלי כשני עדים כל זמן
 שתאמר שלא פרעתיך, לאחר מכן **אִזְל פְּרַעִיהַ בְּאִפִּי תְלָתָא** – הלך
 הלוח ופרעו בפני שלשה עדים, אך המלוח הכחיש את עדותם וטען
 שעדיין לא נפרעו. **אָמַר רַב פִּפְא**, **כְּבִי תְרִי הִימְנִיהַ** – כשני עדים
 בלבד האמינו הלוח, שאם יעידו שפרע יהיה המלוח נאמן להכחישם,
כְּבִי תְלָתָא לֹא הִימְנִיהַ – אך כשלשה עדים לא האמינו, וכיון
 ששלשה עדים מעידים שפרעו, אין המלוח נאמן לטעון כנגדם שלא
 נפרעו.
 מביאה הגמרא את דעת החולק: **אָמַר לִיהַ רַב הוּנָא בְּרִיהַ דְּרַב**
יְהוֹשֻׁעַ לְרַב פִּפְא, **אִימור דְאָמְרִי רַבְּנִין דְאִזְלִין בְּתַר רֹב דְעוֹת** –
 מה שאמרו חכמים שהולכים אחר רוב דעות, כלומר שיש חשיבות
 לכמות האנשים האומרים כדעה מסוימת, **הִנֵּי מִיָּלִי לְעֵנִין אִומְרִנָא**
 – זהו רק לגבי שומת נכס, **דְּכִמְהָ דְנִפְשִׁי בְּקִרְיָא טָפִי** – שככל שהם
 מרובים יותר, כך הם בקיאים יותר, ולפיכך אם קבע אדם שימכור
 דבר לחבירו על פי המחיר שיאמרו מספר מסוים של שמאים, אין די
 שיסכימו רוב השמאים, אלא צריך שיסכימו כולם, שבודאי הקפיד
 על מנין השמאים שהזכיר, כיון ששומתם של הרבים מדוקדקת יותר,
אֲבָל לְעֵנִין עֲדוּת, הרי **מִאָּה עֲדִים נחשבים בְּתַרִּי** – כשנים, ו**תְרִי**
בְּמִאָּה, כלומר אין חשיבות ועדיפות למאה עדים על פני שני עדים,
 ואם כן כשהאמין הלוח את המלוח על עצמו כשני עדים, הרי זה
 כאילו האמינו גם כמאה עדים, ואף ששלשה עדים מכחישים את
 המלוח, אינם נאמנים יותר ממנו, אלא הוא נאמן לומר שלא נפרעו.
 הגמרא מביאה לשון אחרת בדברי רב הונא בריה דרב יהושע: **לִישָׁנָא**
אֲחֵרִינָא, **הָהוּא דְאָמַר לִיהַ לְחֻבְרִיהַ**, **מְהִימְנַת לִי כְּבִי תְרִי כָּל אִימַת**
דְאָמַרְתָּ לֹא פְרַעְנָא, **אִזְל וּפְרַעִיהַ בְּאִפִּי תְלָתָא**. **אָמַר רַב פִּפְא**, **כְּבִי**

עֲפָצִי – של עפצים, **דְּקִימִי בְּשִׁיתָא שִׁיתָא** – שמחירם היה ששה זוז
 לכל קב, ונמצא אם כן שמאה קבים של עפצים שנתתי לך היו שווים
 שש מאות זוז, ופרעתי לך את כל חובי. **אָמַר לִיהַ המלוח**, אמנם נתת
 לי מאה קב עפצים, אך האם **לֹא פְּאָרְבָּעָה אֲרַפְּעָה הוּוּ קִימִי** – וכי
 לא עמד מחירם על ארבעה זוז לקב, ואם כן פרעתי רק ארבע מאות
 זוז, ואתה חייב לי עדיין מאתיים זוז. **אָתוּ תְרִי סְהָרִי** – באו שני עדים
וְאָמְרוּ, **אִי, פְּאָרְבָּעָה אֲרַפְּעָה הוּוּ קִימִי** – אכן מחיר העפצים היה
 ארבע זוז לקב, וכדברי המלוח. ונתתו טוען הלוח שבודאי פרע לו את
 כל החוב ואף אם בעפצים לא היה די לפרעון כל החוב, ודאי פרע לו
 את השאר במעות. **אָמַר רַבָּא**, לוח זה הוֹחֵזֵק בְּפָרְזָא, שהרי שני עדים
 הכחישו את טענתו בענין שווי העפצים, ואינו נאמן שפרע באופן
 אחר, אלא חייב הלוח לשלם את המאתים הנותרים.
 מקשה הגמרא: **אָמַר רַבִּי בַר חַמָּא לְרַבָּא**, **הָא אָמַרְתָּ** – הרי אתה
 בעצמך אמרת (לעיל אא) **כָּל מִילְתָּא דְלֹא רַמִּיא עֲלֵיהַ דְאִינִישׁ לֹא**
אֲדַעֲתִיהַ – שכל דבר שאינו מוטל על האדם לדעת אינו נותנו על
 ליבו, ואף כאן כיון שלא מוטל על הלוח לזכור באיזה אופן פרע את
 חובו, יתכן וטעה וסבר שפרע את כל חובו בעפצים ולא זכר שמקצת
 מהחוב פרע במעות, וישבע שפרע ויפטר.
 מתרצת הגמרא: **אָמַר לִיהַ רַבָּא**, **כְּצוּתָא דְתַרְעָא מִידְכֵר דְכִירִי**
אִינְשִׁי – את שער הסחורה אנשים זוכרים, וכיון שהוכחש בזה הוחזק
 לשקרן, ושוב אינו נאמן לטעון שפרע את החוב באופן אחר.
 מעשה נוסף: **הָהוּא דְאָמַר לִיהַ לְחֻבְרִיהַ**, **הַב לִי מִאָּה זוּזֵי דְמִסְקִינָא**
בְּךָ – תן לי מאה זוז שאני נושה בך, **וְהָא שְׁמָרָא** – והרי שטר החוב.
אָמַר לִיהַ הַנְּתַבַּע, כבר **פְּרַעֲתִיךָ**. **אָמַר לִיהַ המלוח**, אמנם נתת לי
 מעות בפרעון, אך **נְהִיהוּ סִימְרָאִי נִינְהוּ** – אותם מעות היו על חוב
 שהיית חייב לי מצד אחר, מלבד חוב זה שבשטר, ועבורם נתת לי את
 המעות, ואילו החוב שבשטר עדיין לא נפרעו.
 נחלקו אמוראים כיצד יש לפסוק בדין זה: **אָמַר רַב נַחְמָן**, **אִתְרַע**
שְׁמָרָא – הורע השטר, וזאת כיון שמודה המלוח שקיבל ממנו מעות
 כפרעון חוב, ואינו יכול לטעון שהיה זה עבור חוב אחר, אלא ודאי
 החוב שבשטר נפרע, ואין גובים בו כלל. **וְרַב פִּפְא אָמַר**, **לֹא אִתְרַע**
שְׁמָרָא – לא הורע השטר, שהרי המלוח טוען שהפרעון היה עבור
 חוב אחר, ויכול המלוח לגבות את החוב עם השטר שבידו.
 מקשה הגמרא: **וְלָרַב פִּפְא**, **מִאִי שָׁנָא** – במה שונה מעשה זה,
 ממעשה אחר שבא לפניו, **דְּהָהוּא דְאָמַר לִיהַ לְחֻבְרִיהַ**, **הַב לִי מִאָּה**
זוּזֵי דְמִסְקִינָא בְּךָ, **וְהָא שְׁמָרָא**. **אָמַר לִיהַ הַנְּתַבַּע**, **לֹא אֲתוּרִי יְהִבְתָּ**
לִי – וכי לא נתת לי את אותם מעות כדי שאקנה שוורים לשחיטה
 ונחלוק יחד ברווחים, וכך עשיתי, קניתי שוורים ושחטתי, **וְאֲתַתִּית**
וְאִיתִיבַת אֲמִסְתְּהָא – ובאת וישבת במקום שעומדים הקצבים
 וחותכים את הבשר ומוכרים אותו, **וְכַפְלִית זוּזָךְ** – וקיבלת את
 המעות המגיעות לך מדמי השור. **וְאָמַר לִיהַ התובע**, **נְהִיהוּ** – אותן
 מעות שקבלת שם, **סִימְרָאִי נִינְהוּ** – היו תמורת חוב אחר שהיית
 חייב לי בעל פה, ועדיין אתה חייב לשלם את חלקי במקח של
 השוורים. **וְאָמַר רַב פִּפְא** על מעשה זה, **אִתְרַע שְׁמָרָא** – הורע
 השטר, שאין המלוח נאמן לומר שקיבל את המעות עבור חוב אחר.
 וקשה אם כן, מדוע במעשה שלנו הורה רב פפא שמקבלים את טענת
 המלוח שקיבל את המעות עבור חוב אחר ולא הורע כח השטר.
 מתרצת הגמרא: **הָתַם**, לגבי אותו שפרע את החוב מדמי השור, **בֵּינִין**
דְּקָאֲמַר אֲתוּרִי יְהִבְתָּ לִי, **וּמְתוּרִי שְׁקִלְתָּ** – כיון שטען הלוח למלוח
 נתת לי את המעות תמורת מקח של שוורים, ומהרווח של אותם
 שוורים נטלת את הפרעון, ושותק המלוח, דהיינו מודה הוא בכך
 שהשטר נכתב על חוב זה של מקח השוורים, **אִתְרַע שְׁמָרָא** – הורע
 השטר, מאחר שגם התובע מודה שקיבל פרעון מדמי מכירת
 השוורים, ורגלים לדבר שאכן הפרעון מדמי השוורים היה עבור חוב
 זה, ולא עבור חוב אחר. אבל **הָבָא**, במעשה שלנו שטוען המלוח
 שקיבל את המעות עבור חוב אחר בעל פה, שאין כל ראיה שהמעות
 שקיבל היו דוקא תמורת חוב מסוים, **אִימור סִימְרָאִי נִינְהוּ** – יתכן
 שבאמת הם שייכים לחוב האחר. כטענתו של המלוח.
 מבררת הגמרא את ההלכה: **מִאִי הָיוּ עֲלָהּ** – מה ההלכה בדין זה של

"מופלא סמוך לאיש"

שבת קודש די אלול ה'תש"ע

- משיביא שתי שערות, ועד שיקיף זקן... 'בן' - ולא איש. קטן פטור, שלא בא לכלל מצות".

כלומר, בן סורר ומורה איננו יכול להיות בוגר, שכן הפסוקים מדברים על 'בן' ולא על 'איש', ומאידך, אינו יכול להיות קטן מתחת לגיל שלוש עשרה כי אינו חייב במצוות וממילא אינו בר עונשין.

וכתב הרא"ש (שו"ת, כלל טז, ס"א): "וששאלת: מאין לנו דבן י"ג שנה ויום אחד הוא בר עונשין, אבל פחות מכן לא? דע, כי הלכה למשה מסיני הוא, והוא בכלל שיעורין חציצין ומחיצין, שהן הלכה למשה מסיני...". והמהר"ל כתב (שו"ת ס"א): "... סמך יש מ'עם ז"ו יצרת תהלתי יספורו, זו בגמטריא י"ג". אבל הוסיף ש"אין סומכין על זה דאסמכתא מדברי קבלה הוא".

הלכות נדרים פרק יא, הלכה א: קָטָן בֶּן שְׁתַּיִם עֲשֶׂרָה שָׁנָה יוֹם אֶחָד, וקִמְנָה בַּת אֶחָד עֲשֶׂרָה שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד, שֶׁנִּשְׁבְּעוּ אוֹ נָדְרוּ, בֵּין נָדְרֵי אִסּוּר בֵּין נָדְרֵי הַקִּדּוּשׁ - בּוֹדְקֵין אוֹתָן וְשׂוֹאֲלִין אוֹתָן. אִם יוֹדְעֵין לְשֵׁם מִי נָדְרוּ... נִדְרֵיהֶן קִנְיָמִים.

האם הלכה זו, ש'מופלא סמוך לאיש' נחשב כאיש, חלה גם בתחומים נוספים?

היו שניסו לומר שקטן המתקרב לגיל שלוש עשרה יתחייב בדין, אך דעה זו לא התקבלה בקרב הפוסקים. וכך כותב רבי ישראל מברונא (שו"ת ט"ו): "והח"ר קלמן קיצין אמר לי שהוא כתב שהיה מופלא סמוך לאיש ולכך חייב הקטן, ותמיהני עליו שלא מצינו לו סמך. בכל מקום בתלמוד ובפוסקים לא אמרו מופלא סמוך לאיש אלא לנדרים דמרכיני ליה מקרא".

ובמשנה (פנהדרין פרק ת, מ"א): "מאימתי נעשה בן סורר ומורה

המשך ביאור נמס' שבועות ליום ראשון עמ' א

1 תָּרֵי הַיָּמִינִיהַ, כִּבְּי תִּלְתָּא לֹא הַיָּמִינִיהַ, ואין המלוה נאמן להכחיש
2 את העדים. מִתְקִיף לָהּ רַב הוֹנָא פְּרִיָּה דְרַב יְהוֹשֻׁעַ, הָרִי תָּרֵי
3 כְּמֵאָה, וּמֵאָה בְּתָרֵי, וכיון שהאמינו כשנים, הרי הוא נאמן אף כנגד
4 שלשה. אֲךָ הוֹסִיף רַב הוֹנָא שֵׁישׁ אֹפֶן שֵׁישׁ חִילוּק מַהוּ מִסְפֵּר הָעֵדִים:
5 וְאִי אָמַר לִיהַ הַלּוּהַ שִׁיהִיהַ נֶאֱמָן עֲלֵיו כִּבְּי תִּלְתָּא - בשלשה עדים,
6 וְאוּל פְּרַעֲיָה בְּאַפִּי בִּי אֲרַבְעָה - והלך הלוה ופרעו בפני ארבעה
7 עדים, בֵּינָן דְּנִחִית לְדַעוֹת - כיון שירד הלוה לדקדק במנין עדים
8 מרובה יותר מאשר נצרך לסתם עדות, שלא אמר סתם 'כשני עדים'
9 שזו עדות רגילה, אלא הוסיף ואמר שיהא נאמן בשלשה עדים, נִחִית
10 לְדַעוֹת - בודאי כוונתו היתה לירד למנין זה של עדים בדווקא,
11 שדווקא בשלשה עדים יהא המלוה נאמן ולא יותר, שאילו היה הלוה
12 רוצה ליתן לו נאמנות כמאה עדים, היה אומר לו 'נאמן אתה עלי
13 כשנים', וממילא היה נאמן אפילו נגד מאה, ובכך שהאמינו כ'שלשה'
14 בודאי כוונתו היתה דווקא כשלשה ולא יותר.

15 שנינו במשנה, אִין נִשְׁבְּעִין עַל מַעֲנַת חֲרִישׁ שׂוֹמֵה וְקָטָן, וְאִין
16 מְשִׁבְּעִין אֶת הַקָּטָן.

17 הגמרא מבררת מנין נלמד הדין הראשון. מבארת הגמרא: מֵאִי
18 מַעֲנָא שאין נשבעים על טענת חרש שוטה וקטן, אָמַר קְרָא בתחילת
19 פרשת שומרים (שמות כב ז) 'כִּי יִתֵּן אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ כֶּסֶף אוֹ בָּלִים
20 לְשִׁמּוֹר', ועל זה נאמר בפסוק שלאחריו (שם כב ז) 'אִם לֹא יִמְצָא הַגֹּבֵהַ
21 וְנִקְרַב בַּעַל הַבַּיִת אֶל הָאֱלֹהִים, והיינו לשבועה (ב"ק סא), וְאִין נִתְיַנַּת
22 קָטָן נִחְשַׁב כְּלוֹם לַעֲנֵין זֶה, שכן בפסוק כתוב 'איש', שרק נתינה של
23 'איש', כלומר גדול, נחשבת נתינה. וכמו כן חרש ושוטה דינם כקטן,
24 שהרי אין להם דעת.

25 שנינו במשנה: אֲבָל נִשְׁבְּעִין לְקָטָן וְלְהַקְדָּשׁ. מקשה הגמרא: וְהָא
26 אָמַרְתָּ בְּרִישָׁא שאין נשבעין על מַעֲנַת שׂוֹמֵה וְקָטָן, ואיך כאן אמרה
27 המשנה שנשבעים על טענת קטן. מתרצת הגמרא: אָמַר רַב, הַסִּיפֵא
28 עוֹסֵקת בַּיְתוֹם קָטָן הָבָא כְּמַעֲנַת אֲבִיו, שתובע הקטן את הנתבע
29 בטענה שאבי מסר פקדון בידך, ובאופן כזה חייב שבועה, כיון שאביו
30 הוא זה שנתן, והיתה כאן נתינה של 'איש', ומשנתנו כשיטת רַבִּי
31 אֵילֵעִזָּר בֶּן יַעֲקֹב הִיא, דִּתְנִיָא בְּרִישָׁא, רַבִּי אֵילֵעִזָּר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמַר,
32 פְּעֻמִּים שְׂאִרִים נִשְׁבְּעַ עַל מַעֲנַת עֲצָמוֹ - על הודאת עצמו בלא

33 שתבעו חבירו, כִּיצַד, אָמַר לוֹ הַלּוּהַ לְבַנּוֹ שֶׁל הַמְלוּהַ מְנָה לְאֲבִיךָ
34 בְּיָדֵי - הייתי חייב לאביך מנה, וְהֵאָבְלְתִינוּ פָּרִים - אך החזרתני לו
35 מחציתו, הָרִי זֶה הַלּוּהַ נִשְׁבְּעַ שבועת מודה במקצת על כך שאינו
36 חייב לו את השאר, וְהוּוֹ נִשְׁבְּעַ עַל מַעֲנַת עֲצָמוֹ, שהרי אין בן
37 המלוה תובעו כלום. וְהַכְּמִים אוֹמְרִים, אִינוֹ - אין לזה זה נחשב אֶלָּא
38 כְּמִשִּׁיב אֲבִידָה, שאינו חייב שבועת מודה במקצת כיון שיכול היה
39 להנמע מלהשיב, ופטרורה חכמים משבועה כדי שלא ימנע מלהשיב,
40 והוא הדין כאן שיכול להנמע מלהודות לבן המלוה, וְפָטוּר מִשבועה.
41 ולשיטת רבי אליעזר בן יעקב, כשם שאם הודה מעצמו שהיה חייב
42 לאביו חייב שבועה אף שאין כאן תביעה, כך בקטן הבא בטענת אביו,
43 מחמת חוב אביו, נשבע על הודאתו שהיה חייב לאביו, שכן אינו גרוע
44 יותר מאופן זה של הנשבע בטענת עצמו.

45 שואלת הגמרא: וְרַבִּי אֵילֵעִזָּר בֶּן יַעֲקֹב, לִית לֵיהַ - וכי אינו סובר
46 שְׂמִשִּׁיב אֲבִידָה פָּטוּר מִשבועה, והרי תקנת חכמים היא שהמשיב
47 אבידה לא ישבע מפני תיקון העולם, כמבואר במשנה (גיטין מחז).
48 משיבה הגמרא: אָמַר רַב, רבי אליעזר בן יעקב לא אמר את דינו
49 באופן שלא היתה תביעה כלל, אלא כְּשִׁמְעֵנּוּ קָטָן - באופן שתבעו
50 יתום קטן, וטוען שידוע בודאות שהיה חייב לאביו, ולכך אינו נחשב
51 'משיב אבידה'.

52 תמוהה הגמרא: קָטָן, וְהֵאָמַרְתָּ במשנתינו שאין נשבעין על מַעֲנַת
53 חֲרִישׁ שׂוֹמֵה וְקָטָן. מפרשת הגמרא את תירוצו של רב: לְעוֹלָם מְדוּבָר
54 בטענה גְּדוּל, ולכך מחייבו רבי אליעזר בן יעקב שבועה, וְאֵמַאי קָרוּ
55 לֵיהַ - ומדוע כינהו רב 'קָטָן', דְּלִנְיָ מִלֵּי דְאֲבִיָּה קָטָן הוּא - משום
56 שלגבי עסקי אביו נחשב הוא כקטן, שאינו בקי בהם, ומכל מקום כיון
57 שהוא גדול טענתו טענה, ולכך כשהודה הנתבע במקצת חייב
58 שבועה.

59 שואלת הגמרא: אִי הָבִי - אם כך, שמדובר באופן שגדול תבעו, מדוע
60 אמר רבי אליעזר בן יעקב שזהו אופן שנשבע על מַעֲנַת עֲצָמוֹ, הרי
61 מַעֲנַת אֲחֵרִים הִיא, שהרי הוא נשבע על ידי טענת הבן הגדול.
62 משיבה הגמרא: כוונת רבי אליעזר בן יעקב שנשבע על ידי מַעֲנַת
63 אֲחֵרִים שחייב להשיב עליה וְהוֹדָאתָ עֲצָמוֹ - שהודה במקצת.

המוקדשים, כיון שהיו משועבדים לו קודם ההקדש, ומכל מקום קודם
 שיגבה המלוה את הנכסים, צריך להשבע שעדיין לא נפרע.
 מקשה הגמרא: וכי אפשר לפרש שנשבעים לְקַמְן' היינו שנשבעים
 כדי לִיְפָרַע מִנְכָסֵי קַמְן, הלא תִּנְיָנָא – כבר שנינו זאת במשנה (להלן
 מה-כתובות פז), 'מִנְכָסֵי יְתוּמִים לֹא יִפְרַע אֲלָא בְּשִׁבְעָה', ואם כן קשה,
 תִּרְמֵי לְמָה לִי – מדוע הוצרך התנא להשמיענו דין זה פעמיים.
 מתרצת הגמרא: הֵא קָמְשַׁמְעָ לָן, כִּדְאִבְי קָשִׁישָׁא – התנא כפל דין
 זה כדי להשמיענו את הדין של אביי קשישא, דְתַנִּי אֲבִי קָשִׁישָׁא
 ברייתא זו, 'תוֹמִין' שְׂאֵמְרוּ חכמים, היינו אפילו יתומים גְּדוּלִים, וְאִין
 צָרִיף לומר קָמְנִים, והיינו פִּין לְעֵנִי שְׁבֻעָה, שאין המלוה גובה
 מנכסי יתומים ללא שבעה, בין גדולים ובין קטנים, וְפִין לְעֵנִי
 וְיִבְוִרְתָּ, שהבא לגבות מנכסי יתומים גובה זיבורית וכלומר קרקע
 הפחותה שבנכסיו, ולא קרקע בינונית ככל מלוה הגובה מן הלוהו,
 בין אם הם גדולים ובין אם הם קטנים, ומשום כך נשנה דין היתומים
 פעמיים במשנה, כדי ללמד שגם ביתומים גדולים וגם ביתומים קטנים
 הדין כן.
 מקשה הגמרא עוד על שמואל: וכי אפשר לפרש שנשבעים לְהִקְדֵּשׁ'
 היינו שנשבעים כדי לִיְפָרַע מִנְכָסֵי הִקְדֵּשׁ, הרי כבר תִּנְיָנָא – שנינו
 במשנה (להלן מה) שהבא לגבות את חובו מִנְכָסֵי מְשׁוּעָבְדִים –
 מִקְרַקְוֹת שִׁמְכָר הַלוּה אַחֲרָה הַהִלּוּאָה, ועתה הן ביד הלקוחות, לֹא
 יִפְרָעוּ מִן הַלְקוּחוֹת אֲלָא בְּשִׁבְעָה. ומה לִי מְשׁוּעָבְדִים לְהִרְיֹט וְמָה
 לִי מְשׁוּעָבְדִים לְגְבוּהָ, כלומר, כשם שבא המלוה לגבות מהדיוט
 שקנה את קרקעות הלוה חיובוהו חכמים להשבע, כך גם כשבא
 לגבותם מהקדש צריך להשבע, שהרי הטעם שתיקנו חכמים שבעה
 בבא לגבות מן הלקוחות הוא משום שאנו טוענים לטובת הלקוחות
 שמה השטר חוב פרוע, וטעם זה שייך אף בבא לגבות מהקדש, ומדוע
 הוצרכה משנתנו לחזור ולשנות דין זה.
 מתרצת הגמרא: אִיצְטְרִיף – הוצרכה משנתנו להשמיע דין זה, שאם
 לא כן סְלִיקָא דְעִתְדָא אֲמִינָא – היה עולה על דעתנו לומר, שדווקא
 לענין הבא לגבות מִהִרְיֹט, הוּא שתיקנו חכמים שלא יגבה ממנו
 אלא שבעה, משום דְעוּשָׂה קְנוּיָא, הסכם של רמאות על
 הִרְיֹט, ויש לחשוש שמה עשו המלוה והלוה הסכם ביניהם, ואחרי
 שפרע הלוה את החוב השאיר את השטר ביד המלוה כדי שיוכל
 לגבות בו פעם שניה מלקוחותיו של הלוה, ויחלקו ביניהם את הקרקע
 שיגבה מהם, ולפיכך הצריכו חכמים את הבא ליפרע מן הלקוחות
 שישבע שאכן חייב לו הלוה, אֲכַל לגבי הִקְדֵּשׁ, היינו סבורים לומר
 דִּאִין אֲדָם עוּשָׂה קְנוּיָא על הִקְדֵּשׁ להוציא מהם שלא כדון, ולכן
 יוכל המלוה להוציא מן הקדש אף ללא שבעה, קָא מְשַׁמְעָ לָן
 התנא שחוששים לעשיית קנויאה על הקדש. והבא לגבות מהם צריך
 שבעה.
 מקשה הגמרא: וְהָאֵמֶר רַב הוּנָא, שְׂכִיב מְרַע – חולה הנוטה למוט,
 שֶׁהִקְדִּישׁ אֶת כָּל נְכָסָיו, ואחר כך אָמַר 'מָנָה לְפְלוּנִי בְרִי' – מנה
 אחד מתוך הנכסים שהיו ברשותי והקדשתיים, אינו שלי אלא של
 אדם פלוני, וממילא לא חל עליו ההקדש, נֶאֱמַן בדבריו, ונותנים מנה
 לאותו אדם, ואין חוששים שמה באמת אין הנכס של אותו פלוני
 ואמר כן כדי להוציא ממון מהקדש שלא כדון ויחלוק בו עם אותו
 אדם, דְהִזְקָה היא שאִין אֲדָם עוּשָׂה קְנוּיָא על הִקְדֵּשׁ, וכיון שעל פי
 דבריו יוציא מנה מהקדש ויתנהו לאותו אדם, בודאי אמר אמת.
 ואילו לפי תירוץ הגמרא מוכח ממשנתנו שאף לגבי הקדש חוששים
 אנו שמה עשו המלוה והלוה קנויאה להוציא ממון שלא כדון.
 מתרצת הגמרא: אֲמַרִי – אמרו בני הישיבה, מה שאין אדם עושה
 קנויאה על הקדש, תִּנִּי מִלִּי – זהו דיוקא בְּשִׁכִּיב מְרַע, דִּאִין אֲדָם
 הוּיָא וְלֹא לוֹ – שאין אדם חוטא כשאין לו תועלת מכך, ולכן בשכִּיב
 מרע אין חוששים שיעשה קנויאה על הקדש כדי שאחרים יהנו
 מהממון, אֲכַל לְצַפִּי בְרִיאִי הבא להוציא ממון מהקדש, וְדִאִי תִּישִׁינָן
 לקנויאה, ולכן צריך המלוה להשבע קודם שיגבה.

משנה

משנתנו מפרטת דברים מסוימים שנתמעטו מפרשת שבעה, ואף אם
 המשך בעמוד ז'

תמזה הגמרא: בּוֹלְהוּ נָמִי – הלא גם כל הטענות המחייבות שבעות
 מודה במקצת, מַעֲנַת אַחֲרִים וְהוֹדָאת עֲצָמוּ נִינְהוּ – הן באות על
 תביעת התובע והודאת הנתבע, ומדוע אמר רבי אליעזר בן יעקב
 'פעמים' שנשבע בטענה כזו, ועוד קשה, שאם מדובר שהודה
 לתביעה של גדול מדוע חכמים פטרוהו.
 הגמרא חוזרת להסבר הראשון בתירוצו של רב, שהברייתא עוסקת
 באופן שהתובע היה קטן ממש: אֲלָא באמת כוונת רב היתה שנחלקו
 בקטן ממש, וכיון שתיבעתו היא על חוב של אביו והיתה כאן נתינת
 'איש', מועילה תביעת הקטן לחייב שבעה, ורבי אליעזר בן יעקב
 וחכמים בְּדַרְבָּה קְמִיפְלִגי – בדבר התלוי בסברתו של רב נחלקו,
 דְאֵמֶר רַבָּה, מִפְּנֵי מָה אֲמַרְתָּ תוֹרָה שְׂמוּדָה בְּמִקְצַת הַפְּעֻנָה יִשְׁבַּע
 על החלק שכפר, והרי היה יכול לכפור בכל, והוא כמשיב אבידה,
 ומבאר רב, היינו כיון שיש חִזְקָה שאִין אֲדָם מַעֲזוּ פְּנִיּוֹ בְּפָנֵי פַעַל
 חוֹבוֹ לכפור בחוב, כיון שהלה עשה לו טובה בכך שהלוהו, וְהָאִי
 בְּבוּלְיָה בְּעֵי דְלִיבְפָרְיָה – ויתכן שאדם זה באמת היה רוצה לכפור
 בכל החוב, וְהָאִי דְלֹא בְּפָרְיָה – והטעם לכך שלא כפר בכל החוב,
 הוא משום דְאִינוּ מַעֲזוּ פְּנִיּוֹ בְּפָנֵי פַעַל חוֹבוֹ, וכיון שכך אינו נחשב
 כ'משיב אבידה', ולכן חייבה אותו התורה להשבע על החלק שכפר.
 ממשין רב, ודן: אם אכן אנו חושדים בו שהוא חייב הכל וכפר
 במחצה בשקר, כיצד מטיילים עליו שבעה, והרי כשם שהוא חשוד
 לגול ממון כך היא חשוד להשבע לשקר, לכך מבאר רב, וְבְבוּלְיָה
 בְּעֵי דְלוּדֵי לִיָּה – ובאמת אין הלוה חשוד כלל, שכן היה רוצה
 להודות בכל החוב, וְהָאִי דְלֹא אֲוִדֵי לִיָּה – והטעם שלא הודה בכל
 החוב, אִישְׁתַּמּוּחֵי הוּא דְקָא מְשַׁתְּמִים מִינֵיהּ – משום שכוונתו רק
 להשתמש ממנו ביתיים, וְסָבַר הַלוּה בדעתו, אדחה את המלוה עַד
 דְהָנוּ לִי וְזוּי וְפָרְעָנָא לִיָּה – עד שיהיו לי מעות ואפרע לו, וכיון שאין
 כוונתו לגול את הממון אינו נחשד על השבעה, וְדִרְהִמָּנָא אֲמַר –
 ולכן אמרה התורה, רְמֵי שְׁבֻעָה עֵינְיָהּ – הטל עליו שבעה, פִּי
 הִיבֵי דְלוּדֵי לִיָּה בְּבוּלְיָה – כדי שמתמת שלא ירצה להשבע לשקר,
 יודה המלוה בכל החוב.
 ולפי זה מבאר הלכות את המחלוקת: רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב סָבַר,
 לֹא שְׂנָא בּוֹ וְלֹא שְׂנָא בְּבִנּוֹ אִינוּ מַעֲזוּ – אין הבדל בין אם המלוה
 עצמו תובעו ובין אם בנו של המלוה תובעו, בשני האופנים אין הלוה
 מעזו לכפור בפניהם בחוב, וְהִלְכֵד לֹא מְשִׁיב אֲבִידָה הוּא – ולפיכך
 אינו נחשב משיב אבידה כשמודה לבנו, משום שאף אם היה רוצה
 לכפור בפניו לא היה מעזו, וְרַבִּנָן סָבַרִי, בְּפָנֵי – בפני המלוה עצמו
 הוּא דְאִינוּ מַעֲזוּ לכפור הכל, אֲכַל בְּפָנֵי בְּנוֹ, מַעֲזוּ, וּמְדַלָּא מַעֲזוּ –
 ומכך שלא העזו פניו לכפור בכל אלא הודה במקצת, הרי זה הודאה
 מרצונו, וכמְשִׁיב אֲבִידָה הוּא, ולכך הוא פטור משבעה.
 נמצא שלדברי רב המשנה סוברת כרבי אליעזר בן יעקב, שתיבעת
 קטן על חוב אביו מחייבת שבעה. מקשה הגמרא: מִי מְצִית מוֹקְמַת
 לָהּ – וכי יכול אתה להעמיד את המשנה בדעת רבי אֱלִיעֶזֶר בֶּן
 יַעֲקֹב, הֵא קִתְּנֵי – והרי שנינו ברישָׁא של המשנה שאם בנו של
 המלוה טוען מִנְהָ לְאָבָא בְּדִדָּה, והשיב הלוה אִין לָךְ בְּדִדָּה אֲלָא
 חֲמִישִׁים דִּינָר, פְּטוּר משבעה מִפְּנֵי שְׂמֻשִׁיב אֲבִידָה הוּא, והרי לדעת
 רבי אליעזר בן יעקב כשבא התובע בטענת אביו חייב הנתבע
 להשבע.
 מתרצת הגמרא: הֵתָם, ברישא, מדובר באופן דְלֹא אֲמַר הֵבֵן בְּרִי לִי
 שאתה חייב לאבי, וזוה מודה רבי אליעזר בן יעקב שיכול הלוה
 להעזי פניו ולכפור, וכיון שלא העזי אלא הודה במקצת, הרי הוא
 משיב אבידה, ופטור משבעה, אך הֵקָא, בסופא, מדובר דְאֵמֶר הֵבֵן
 בְּרִי לִי שאתה חייב לאבי, ולכן חייב שבעה.
 הגמרא מביאה הסבר אחר במשנה: שְׂמוּאֵל אֲמַר, באמת אין נשבעים
 לקטן, ומה ששנינו במשנה 'נשבעים לְקַמְן', היינו שצריכים להשבע
 כדי לִיְפָרַע מִנְכָסֵי יתום קַמְן, שאפילו מי שיש בידו שטר חוב שאביו
 של הקטן חייב לו, אינו גובה מן הקטן כל זמן שלא נשבע שהאב לא
 פרעו. וכמו כן מה ששנינו במשנה שנשבעים לְהִקְדֵּשׁ', היינו שאם
 בא לִיְפָרַע מִנְכָסֵי הִקְדֵּשׁ צריך להשבע, כלומר, אם הקדיש הלוה
 את כל נכסיו, שהדין הוא שיכול המלוה לגבות את חובו מהנכסים

ולסיום - הניגון "שיבנה בית המקדש במהרה בימינו", וכסיום דברי הגמרא (ירושלמי סוף תענית): "שיבנה במהרה בימינו אמון", שבזה מודגש הוודאות והאמיתיות שבדבר, בשעתא חדא וברגעא חדא, "נאו".
 ונסיים ב"מנהג ישראל" שכאשר יהודים נפגשים יחדיו בימי חודש אלול מביעים את איחוליהם וברכותיהם לשנה הבאה, ובלשון יחיד (כהוראת כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר נשיא דורנו), לכל אחד ואחת: "לשנה טובה תכתב ותחתם".
 [ניגנו: "עוצו עצה ותופר גו". "אך צדיקים גו". "ווי וואנט משיח נאו". ואחר כך ניגן החזן ר' משה שי' שלישבסקי "יהי רצון כו' שיבנה בית המקדש במהרה בימינו".
 כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן למדריכים ולמדריכות שיחיו מטבעות של עשר סענט, על מנת לחלק לכל אחד ואחת מהילדים והילדות שיחיו - ג' מטבעות].

המשך ביאור למס' שבועות ליום ראשון עמ' ב

גמרא
 שנינו במשנה: העבדים והשטרות והקרקעות וההקדשות, אין בהם תשלומי כפל. מבאר הגמרא: דין זה, שהגונבם פטור מתשלומי כפל, מנלן - מנלן לנו. דתנו רבנן, נאמר בפרשת תשלומי כפל (שמות כב ה) 'על כל דבר פשע, וזהו לשון 'כפל', הכולל כל דבר הנגנב, ובדמשך הפסוק נאמר 'על שור ועל חמור ועל שוה ועל שלמה, הרי זה 'פריט', שפירטה התורה דברים מסוימים שיש בהם חיוב כפל, ובסוף הפסוק נאמר 'על כל אבדה, ובה שוב חזר הפסוק וכלל כל דבר, והרי זה 'כפל ופריט וכלל', ואופן הלימוד בזה הוא שאי אתה דן לרבות מהכלל אלא דבר שהוא בעין הפרט, ולפיכך יש לדרוש מה הפרט מפורש בפסוק שהוא דבר המטלטל, ונפשו ממון, כך יש ללמוד מהכלל שאף כל דבר המטלטל ונפשו ממון יש בו חיוב כפל, ויצאו מכלל זה קרקעות, שאין הם מטלטלין, וכן יצאו עבדים כנעניים, שהוקשו לקרקעות, ויצאו שטרות, שאף על פי שהן מטלטלין, אין גופן ממון - שאין שוויו מצד הנייר אלא הוא משמש כראיה להלואה. והקדש נתמעט מתשלומי כפל, משום ש'רעהו' בתיב בפסוק, שנאמר (שם) 'ישלם שנים לרעהו', ובא הפסוק ללמד שדווקא לרעהו יש חיוב תשלומי כפל, ולא להקדש.
 שנינו במשנה לגבי עבדים, שטרות, קרקעות והקדשות (ולא תשלומי כפל) ולא תשלומי ארבעה וחמשה.
 מבאר הגמרא: מאי מעמא שאין בדברים אלו תשלומי ארבעה וחמשה. משום שרק תשלומי ארבעה וחמשה אמר רחמנא שישלם מי שגנב וטבח או מכר, וחיוב זה כולל את הכפל ועוד שנים או שלשה, ולא חייבה התורה תשלומי שלשה וארבעה, ומאחר שדברים אלו נתמעטו מחיוב כפל, וכמו שהתבאר, אי אפשר לחיבו על טביחה ומכירה אלא שלשה וארבעה, ומחמת כן פטר לגמרי. שנינו במשנה לגבי עבדים ושטרות קרקעות והקדשות: שומר הנם אינו נשבע.
 הגמרא מביאה את המקור לדין זה: מנא הני מילי - מנלן לנו דין זה, דתנו רבנן,

יש בהם טענה הראויה לחייב שבועה, אין נשבעים עליהם: ואלו דברים שאין נשבעין עליהן, העבדים הכנעניים, והשטרות, והקרקעות, וההקדשות.
 דינים נוספים בדברים אלו: אין בהן - בעבדים, שטרות, קרקעות והקדשות תשלומי כפל - הגונבם אינו חייב לשלם כפל, ולא תשלומי ארבעה וחמשה - אם גנב שור או שה של הקדש וטבח או מכר אינו מתחייב בתשלומי ארבעה וחמשה. שומר הנם הטוען שהפקדון נגנב או אבד אינו נשבע - אינו צריך לישבע כדי להפטר. נישא שבר - שומר (כר) אינו משלם עליהם אם נגנבו או נאבדו. רבי שמעון מחלק בפסוק של הקדש ואומר, קדשים שחייב באחריותם - קרבנות שאם אבדו חייבים בעליהם להביא אחרים תחתיהם, נשבעין עליהן, דכיון שחייב באחריותם הרי הם נחשבים כשלו ולא של הקדש. ואילו קדשים שהבעלים אינו חייב באחריותם הרי הם נחשבים כשל הקדש, ואין נשבעין עליהן.
 המשנה מביאה מחלוקת בענין שבועה על קרקע: רבי מאיר אומר, יש דברים שהן כקרקע, ואינן נחשבים כקרקע לענין הדינים המנויים לעיל, ואין חכמים מודים לו. ביצה, הטוען לחברו עשר נפנים (-עצי גפן) טעונות ענבים מסרתי לך לשמור בקרקע, והלה אומר, הגפנים מסרת לי אינן אלא חמש, ונמצא שהורדה במקצת הגפנים, רבי מאיר מחייב שבועה על השאר מדין מודה במקצת, כיון שאין דין הגפנים כקרקע שאין נשבעים עליה, וחכמים אומרים, כל המחזיק לקרקע הרי הוא כקרקע, ואין נשבעים עליו.
 דין נוסף בחיוב שבועה: אין נשבעין אלא על תביעת והודאת דבר שפמדה ושפמשקל ושפמנין. ביצה, טען התובע, בית מלא פירות מסרתי לך, וכן אם תבעו ואמר לו, בים מלא מעות מסרתי לך, ועתה אינם מלאים. והלה אומר, איני יודע כמה היה, אלא מה שהנחת אתה נומל, פטור הנתבע משבועה, מפני שלא היתה התביעה על משקל או מנין מסוים. אבל אם זה - התובע אומר, בית מלא עד הניו (-קורה של קומה עליונה הבולטת לתוך הבית) מסרתי לך, וזה - הנתבע אומר, לא היה הבית מלא אלא עד החלון, חייב הנתבע שבועת מודה במקצת, כיון שהתביעה וההודאה היו בדברים מסוימים.